

Graad 7 Kwartaal 1

Geskiedenis

Opsomming

Die Koninkryk van Mali en die Stad Timboektoe in die 14de Eeu

Handel oor die Sahara-Woestyn

Kameelkaravane: Die Sleutel tot Handel Dryf

- Handel in Noord- en Wes-Afrika bestaan al duisende jare en dateer uit antieke tye.
- Dit het veral belangrik geword tussen die 8ste en 16de eeu toe groot handelsroetes verskillende streke verbind het.
- Baie van Noord- en Wes-Afrika word egter deur die uitgestrekte en harde Sahara-woestyn bedek.
- Dit het reis en vervoer van goedere baie moeilik gemaak.
- Om hierdie probleem op te los, het handelaars Dromedaris-kamele gebruik, 'n soort kameel met 'n enkele boggel.
- Hierdie diere is na Noord-Afrika gebring deur die Berber-mense, 'n groep wat in die streek gewoon het.
- Geskiedkundiges glo dat Berbers omstreeks die 3de eeu kamele uit Wes-Asië ingevoer het.
- Hierdie kamele het langafstandhandel oor die woestyn baie makliker gemaak.

Waarom was Kamele die Beste vir Woestynreise?

- Kamele was die perfekte diere om deur die Sahara te reis omdat hul liggame spesiale aanpassings gehad het om in uiterste woestyntoestande te oorleef.

Kenmerke wat Kamele Ideaal Gemaak het vir die Woestyn

- **Beskerming teen Sandstorms** – Kamele het twee rye lang wimpers en die vermoë om hul neusgate toe te maak. Dit hou sand uit hul oë en neuse, selfs tydens sterk woestynwinde.
- **Waterbesparing** – Kamele kan hul liggaamstemperatuur verander om sweet in die hitte te vermy. Dit help hulle om water te bespaar.
- **Drink vermoë** – Kamele kan vinnig groot hoeveelhede water drink, genoeg stoor om vir baie dae te hou sonder om weer te drink.

- **Vetberging in boggels** – In plaas daarvan om water te stoor, word 'n kameel se boggel gevul met vet, wat dit in energie en water kan verander wanneer kos skaars is.
- **Dik pelsjas** – Kamele het 'n dik pels wat hulle beskerm teen die intense hitte van die son en die warmte wat deur die warm woestynsand weerkaats word.
- **Lang bene** – Hul lang bene hou hul liggame hoog bo die warm grond, wat die hitte wat hulle absorbeer verminder.
- **Breë, Leeragtig Pote** – Die kussings op 'n kameel se pote sprei uit wanneer hulle op sagte sand trap, wat verhoed dat hulle sink.
- **Sterk Monde** – Kamele het taai lippe wat hulle droë, doringagtige woestynplante sonder beserings laat eet.

Hoe was Kamele vir Handel Gebruik?

- Teen die 7de eeu, toe Islam oor Noord- en Wes-Afrika versprei het, het kamele die belangrikste manier geword om goedere oor die Sahara-woestyn te vervoer.
- Handelaars het hul kamele vir lang reise voorberei deur hulle vir 'n paar maande vet te maak.
- Hierdie ekstra vet het hulle die energie gegee wat hulle nodig gehad het om lang afstande sonder veel kos of water te oorleef.
- Sodra hulle gereed was, is die kamele in karavane gegroepeer—groot reisgroepe wat vir veiligheid saam gereis het.
- 'n Tipiese karavaan het ongeveer 1 000 kamele gehad, maar sommige was baie groter, met tot 12 000 kamele! Hierdie karavane het waardevolle goedere soos goud, sout, ivoor, speserye en lap gedra.
- Die Berbers, wat bekwame woestynreisigers was, het die karavane gelei.
- Hulle het die veiligste roetes geken en kon deur die woestyn se moeilike toestande navigeer.
- Om seker te maak dat die kamele altyd water het, het hulle hardlopers gehuur—mense wat voor die karavaan gereis het om oases (natuurlike waterbronne in die woestyn te vind).
- Danksy hierdie kameelkaravane het handel gefloreer, en stede soos Timboektoe het belangrike sentrums vir besigheid, onderwys en kultuur geword.
- Die rykdom van hierdie handel het gehelp om die magtige Koninkryk van Mali te bou, wat dit een van die rykste en invloedrykste ryke van sy tyd gemaak het.

Watter Goedere was Verhandel?

- Voordat handelsroetes in die Sahara-woestyn gevestig is, het die Toeareg-mense, wat in die woestyn gewoon het, hoofsaaklik diere soos kamele, bokke en skape grootgemaak.
- Toe handel begin het, het hulle goedere met hul bure, die Berbers, begin uitruil.
- Die belangrikste item in hierdie handel was sout, wat baie waardevol was omdat mense dit nodig gehad het om kos te bewaar en gesond te bly.
- Omstreeks die 5de eeu het kamele meer algemeen geword vir vervoer.
- Kamele kan swaar vragte dra en vir lang tye sonder water oorleef, wat hulle ideaal maak vir woestynreise.
- Dit het gelei tot die skepping van handelsroetes oor die Sahara-woestyn, wat goedere tussen Noord- en Wes-Afrika laat beweeg het.
- Teen die 8ste eeu het handelaars groot karavane begin organiseer, wat groepe kamele was en mense wat saam reis vir veiligheid.
- Hierdie karavane het twee hoofroetes gevolg:
  - Een roete het in Marokko (Noord-Afrika) begin en in die huidige Niger (Wes-Afrika) geëindig.
  - Die ander roete het vanaf Mali (Wes-Afrika) deur Tunisië en na Egipte (Noord-Afrika) gegaan.

Die Marokko - Wes-Afrikaanse Handelsroete

- Tussen die 7de en 11de eeue het 'n belangrike handelsnetwerk Afrika suid van die Sahara met Europa en die Midde-Ooste verbind.
- Hierdie roete het die ryk koninkryke van Ghana, Mali en Songhai met Noord-Afrika en verder verbind.
- Die reis het begin in 'n handelsstad genaamd Sidjilmassa, naby die hedendaagse grens van Marokko en Algerië.
- Handelaars het deur 'n soutryke dorpie genaamd Taghaza gegaan voordat hulle die Ghana-ryk bereik het, ook bekend as die Wagadou-ryk.
- Die twee waardevolste goedere in hierdie handel was goud en sout:
  - Goud was in groot aanvraag, veral in Europa en die Midde-Ooste, waar dit gebruik is om munte en juweliersware te maak.
  - Sout was noodsaaklik om voedsel te bewaar en is dikwels vir goud verruil.

- Teen die 8ste en 9de eeue het Arabiese handelaars uit suidelike Marokko 'n sleutelrol in die handel gespeel.
- Hulle het goud by Berbers gekoop en die winste gebruik om meer handelskaravane te finansier. Hierdie handelaars het ook Islam bekendgestel, 'n nuwe godsdienst wat langs die handelsroetes versprei het.
- Soos Moslem-handelaars gereis het, het hulle die Berbers beïnvloed, en baie van hulle het hulle tot Islam bekeer.
- Ander items is ook langs hierdie roete verhandel. Noord-Afrikaanse handelaars het tekstiele, keramiek, sy en krale uit Europa gebring om te ruil vir goud.
- Hulle het ook handel gedryf vir ivoor, kolaneute, hout, volstruisvere en selfs vir slawe.
- Slawe was in groot aanvraag in Noord-Afrika, waar hulle gedwing is om in huise, plase en leërs te werk.

Die Mali-Tunisië-Egipte-Handelsroete

- Teen 1050 CE het Ghana magtig genoeg geword om beheer te neem van 'n Berber-handelsdorp genaamd Aoudaghost.
- Teen die laat 12de eeu het Ghana egter beheer oor die goudhandel verloor toe 'n nuwe koninkryk, Mali, oorheersend geword het.
- Dit het gelei tot die opkoms van 'n ander groot handelsroete, wat vanaf Mali deur Tunisië en na Egipte geloop het.
- Handelaars het goud en sout langs hierdie roete vervoer, wat Wes-Afrika met die Midde-Ooste en selfs dele van Asië verbind het.

Die Afname van die Goud-Southandel

- Die Mali-ryk het sy hoogtepunt bereik onder Mansa Musa, 'n beroemde heerser wat in die vroeë 14de eeu regeer het.
- Hy was bekend vir sy ontsaglike rykdom en vrygewigheid, en tydens sy pelgrimstog na Mekka het hy soveel goud weggegee dat die waarde daarvan vir jare in Egipte gedaal het.
- Ná Mali se agteruitgang het die Songhai-ryk egter die nuwe groot moondheid in Wes-Afrika geword.
- Hulle het voortgegaan om goud te verhandel, maar teen die 16de eeu het 'n nuwe soort handel begin—die trans-Atlantiese slawehandel.
- Toe Europeërs die Amerikas ontdek het, het hulle groot plase (genoem plantasies) opgerig wat baie werkers nodig gehad het.
- In plaas van goud het Europese handelaars nou op slawe uit Wes-Afrika gefokus.
- Miljoene mense is uit hul huise geneem en gedwing om op plantasies in die Amerikas te werk.
- As gevolg hiervan het die vraag na goud en sout afgeneem, wat gelei het tot die afname van die trans-Sahara handelsroetes.

Die Verspreiding van Islam oor Noord- en Wes-Afrika

- Islam is 'n godsdienst wat in die 7de eeu nC in die Arabiese Skiereiland begin het en vinnig na baie dele van die wêreld versprei het, insluitend Afrika.
- Handel, reis en militêre uitbreiding het alles 'n rol gespeel om Islam na verskillende streke te bring.
- Noord-Afrika was die eerste deel van die vasteland wat die invloed van Islam ervaar het, en van daar af het dit geleidelik na Wes-Afrika versprei.

Hoe het Islam oor Noord-Afrika Versprei?

- Die inleiding van Islam in Noord-Afrika het in die 7de eeu nC begin, gedurende die tyd van die Bisantynse Ryk.
- Egipte was die eerste Afrika-land waar mense tot Islam begin bekeer het.
- Die verspreiding van die godsdienst was nie onmiddellik nie, maar het op verskillende maniere gebeur, insluitend handel, sendingpogings en militêre uitbreiding.
- Een van die belangrikste roetes vir die verspreiding van Islam was deur die Maghreb, 'n streek wat hedendaagse Tunisië, Algerië en Marokko insluit.
- Arabiese handelaars, wat vir sake na Noord-Afrika gereis het, het Islam aan die plaaslike mense bekendgestel.
- Handel was egter nie die enigste manier waarop Islam versprei het nie - militêre verowerings het ook 'n rol gespeel.
- Arabiese leërs het dele van Noord-Afrika binnegeval, soos Tunisië in 647 CE en Marokko in 682 CE. Een belangrike militêre leier gedurende hierdie tyd was Uqba ibn Nafi, 'n generaal van die Umayyad-dinastie.
- Hy het die stad Kairouan in Tunisië gestig, wat 'n belangrike Islamitiese leersentrum geword het.
- Hy het ook die Groot Moskee van Kairouan gebou, een van die oudste en belangrikste moskees in Afrika.

Redes Waarom Baie Noord-Afrikaners Islam Aanvaar Het:

1. **Sendingpogings** – Vroeë Moslem-sendelinge, soos Abdallah ibn Yasin, het Islamitiese leerstellings versprei en baie Berbers ('n plaaslike etniese groep) oortuig om Islam te aanvaar.
2. **Beskerming teen Slawerny** – Sommige mense het tot Islam bekeer omdat dit hulle beskerm het om in slawerny verkoop te word. Destyds is baie Afrikane as slawe geneem, en Moslem-handelaars was minder geneig om mede-Moslems as slawe te neem.

3. **Politieke en Ekonomiese Voordele** – Sommige plaaslike heersers het hulle tot Islam bekeer om steun van magtige Arabiese leiers te kry en handel met Moslem-handelaars makliker te maak.
- Alhoewel Islam wyd in Noord-Afrika versprei het, het almal nie dadelik tot bekering gekom nie.
  - Baie Berbers het Islam aanvanklik teengestaan, en dit was eers in die 12de eeu CE dat Islam die dominante godsdienst in die streek geword het.

Die Verspreiding van Islam na Wes-Afrika

- Namate Noord-Afrika meer aan die Islamitiese wêreld verbind het, het handelsroetes na Wes-Afrika uitgebrei, wat Islam saam met hulle gebring het.
- Wes-Afrika was die tuiste van groot ryke aan goud, 'n hulpbron wat Arabiese handelaars gretig was om te bekom.
- Dit het die streek 'n belangrike handelsvennoot vir Noord-Afrikaanse handelaars gemaak.
- Teen die 8ste eeu CE het Islam Wes-Afrika bereik.
- Een van die eerste Wes-Afrikaanse koninkryke wat Islam aanvaar het, was Tekrur, wat langs die Senegalrivier geleë was.
- Onder die heerskappy van Oorlog, Jabi ibn Rabis, het die mense van Tekrur tot Islam begin bekeer.
- Teen die 9de eeu het Islam wortel geskiet in Wes-Afrika, en teen die 14de eeu het dit so versprei dat Moslem-heersers baie van die magtigste state regeer het.

Redes Waarom Islam in Wes-Afrika Aanvaar is:

1. **Islamitiese Leer en Kultuur** – Dorpe langs handelsroetes het sentrums van Islamitiese leer geword. Skole en moskees is gebou, waar mense in Arabies, die taal van Islam, leer lees en skryf het.
2. **Ekonomiese Voordele** – Handel met Arabiese handelaars het rykdom en voorspoed gebring. Moslem-handelaars het toegang verleen tot waardevolle goedere soos sout, tekstiele en boeke.
3. **Ondersteuning van Afrika-Heersers** – Baie Wes-Afrikaanse konings het Islam omhels en gehelp om dit binne hul gebiede te versprei.

Voorbeelde van Hoe Wes-Afrikaanse Ryke Islam Aangeneem Het:

- **Ghana-Ryk** (c. 300–1200 CE) – Die heersers van Ghana het Moslem-tolke en tesouriers gehuur om handel en regeringsake te help bestuur.
- **Mali-Ryk** (c. 1235–1600 CE) – Die beroemde koning Mansa Musa het tot Islam bekeer en in 1324 'n pelgrimstog na Mekka gemaak. Hy het moskees en Islamitiese skole gebou, wat gehelp het om Mali 'n sentrum van Islamitiese leer te maak.
- **Songhai-Ryk** (c. 1430–1591 CE) – Die Dia-dinastie van Songhai het Islam aanvaar, en later het die heerser Sunni Ali ook tot bekering gekom.

Die Koninkryk van Mali

Die Opkoms van die Mali-Ryk

- Voordat die Koninkryk van Mali magtig geword het, het 'n ander ryk die streek regeer—dit was die Ghana-ryk.
- Teen die 9de en 10de eeue het Ghana se invloed egter begin verswak.
- Dit het ander groepe, soos die Sosso-mense, 'n kans gegee om beheer te neem.
- Die Sosso-koning, Soumaoro Kanté, het baie gebiede oorgeneem, insluitend die land van die Mandinka-mense (wie in wat nou Mali genoem word gewoon het).
- 'n Jong Mandinka-prins genaamd Sundiata Keita het egter besluit om terug te veg.
- Hy het steun van nabygeleë kleiner koninkryke gekry en 'n magtige alliansie gevorm.
- Omstreeks 1235 het Sundiata en sy magte Soumaoro Kanté in die geveg verslaan.
- Hierdie oorwinning het gelei tot die skepping van die Mali-ryk, met Sundiata Keita as sy eerste heerser.
- Om sy mag te wys, is hy die titel "Mansa" gegee, wat "koning" of "keiser" beteken. Hy het die Mandinka-volk onder een heerskappy verenig en Mali 'n sterk en goed georganiseerde koninkryk gemaak.
- Een van die hoofredes waarom Mali so magtig geword het, was sy rykdom.
- Die ryk het 'n oorvloed goud gehad, wat hoog aangeslaan is deur handelaars uit Noord-Afrika en Europa.
- Mali het ook belangrike handelsroetes beheer waarheen sout, destyds 'n waardevolle hulpbron, vervoer is.
- As gevolg hiervan het Mali een van die rykste en invloedrykste ryke in Wes-Afrika geword.

Mali se Goue Era: Mansa Musa se Heersing

- Gedurende die 14de eeu het Mali die hoogtepunt van sy mag bereik. Een van sy eerste heersers in hierdie eeu was Abubakari II.
- Hy is bekend daarvoor dat hy 'n ambisieuse reis oor die Atlantiese Oseaan probeer het, in die hoop om lande buite Afrika te verken.
- Alhoewel hy nooit teruggekeer het nie, dui sommige legendes daarop dat hy dalk lank voor Christopher Columbus die Amerikas bereik het.

- Die bekendste heerser van Mali was Mansa Musa, wat ná Abubakari II die troon beklee het.
- Mansa Musa het regoor die wêreld bekend geword vir sy rykdom, leierskap en ondersteuning van leer en handel.
- Hy het Mali se grense uitgebrei en die ryk op verskeie maniere versterk:
  1. **Die uitbreiding van die Ryk** – Mansa Musa het belangrike stede, soos Timboektoe en Gao, onder Mali se bewind gebring. Hierdie stede het belangrike sentrums van leer, handel en kultuur geword.
  2. **Bevordering van Islam** – Mansa Musa het Islam beoefen en dit die amptelike godsdienst van die ryk gemaak. Hy het egter mense toegelaat om hul eie godsdiensoortuigings te volg en het hulle nie gedwing om te bekeer nie.
  3. **Aanmoediging van Handel** – Mali se ekonomie het onder sy leierskap gefloreer. Die ryk het goud, sout, kolaneute, ivoor en koper verhandel met Noord-Afrika, die Midde-Ooste en dele van Europa.
  4. **Ontwikkeling van Onderwys** – Mansa Musa het leer aangemoedig en skoliere na Mali genooi. Baie studente het na Fez (in die huidige Marokko) gereis om te studeer, en Mali het van die grootste denkers van die tyd gelok. Hy het selfs die bou van 'n bekende universiteit in Timboektoe beveel, wat die stad 'n belangrike sentrum vir kennis en opvoeding maak.
  5. **Verbetering van die Regering** – In plaas daarvan om alles self te probeer bestuur, het Mansa Musa die ryk in provinsies verdeel wat elkeen deur 'n goewerneur regeer is. Hierdie provinsies het baie dorpieë bevat, en elke dorpie het 'n leier gehad om toesig te hou oor plaaslike kwessies. Hierdie stelsel het die regering gehelp om glad en doeltreffend te werk.
- Mansa Musa het so bekend geword dat toe hy na Egipte en die Midde-Ooste op sy pelgrimstog na Mekka gereis het, mense verstom was oor die hoeveelheid goud wat hy saamgebring het.
- Hy het soveel goud in Egipte spandeer dat die waarde daarvan vir jare gedaal het!
- Sy reis het Mali regoor die wêreld bekend gemaak, en dit is selfs vir die eerste keer op Europese kaarte ingesluit.

Mansa Musa se Reis na Mekka

- Gedurende die tyd toe die Mali-ryk ryk en stabiel was, het Mansa Musa, die heerser van Mali, besluit om op 'n belangrike reis na die stad Mekka te gaan.
- In Islam word van alle Moslems wat daartoe in staat is, vereis om Mekka ten minste een keer in hul lewens te besoek, as deel van 'n spesiale godsdienstige plig wat 'n pelgrimstog genoem word.
- Mansa Musa wou ook hê dat die wêreld, insluitend ander Moslemlande en Europa, moet weet van die sukses en grootsheid van Mali.

- In 1324 het Mansa Musa sy reis na Mekka begin.
- Hy het nie alleen gereis nie - hy het 'n massiewe karavaan van ongeveer 60 000 mense saamgeneem, insluitend wagte, bediendes en soldate.
- Saam met sy karavaan het hy ook sowat 80 kamele gehad wat groot hoeveelhede goud en ander luukse items gedra het.
- Mansa Musa wou die wêreld wys hoe ryk en magtig sy ryk was.
- Terwyl hy deur die woestyn gereis het, het Mansa Musa groot hoeveelhede goud weggegee aan mense wat hy langs die pad ontmoet het.
- Hy het ook betaal dat moskees, wat Moslem-plekke van aanbidding is, gebou moet word in elke dorp waar hy gestop het.
- Hierdie vrygewigheid het sy reis deur die streek beroemd gemaak.
- Een van die bekendste stopplekke op sy reis was in Kaïro, Egipte.
- Toe die mense daar sien hoeveel goud Mansa Musa spandeer het, het hulle vinnig besef hoe ryk hy was.
- As gevolg van die hoeveelheid goud wat hy weggegee het, het pryse in Kaïro gestyg, aangesien handelaars voordeel getrek het uit sy rykdom.
- Ten spyte van die besteding van soveel geld, was Mansa Musa nie bekommerd nie.
- Al het hy baie van sy goud weggegee, het hy nog baie oor gehad.
- Trouens, het hy soveel weggegee dat daar 'n ooraanbod van goud in Kaïro was, wat goud van sy waarde laat verloor het.
- Mansa Musa se vrygewigheid het nie in Kaïro opgehou nie.
- Op pad na Mekka het hy soveel goud uitgegee dat hy nie meer geld gehad het nie en moes leen vir die reis huis toe.
- Aangesien almal geweet het hoe ryk hy was, was baie mense gretig om vir hom geld te leen.
- Mansa Musa het hierdie lenings mildelik terugbetaal omdat hy 'n man van sy woord was en bekend was vir sy regverdigheid.
- Die pelgrimstog het ongeveer 'n jaar geduur en het meer as 5 000 kilometer afgelê - dit is omtrent die afstand tussen New York en Los Angeles!
- Gedurende hierdie lang en gevaarlike reis het Mansa Musa seker gemaak sy koninkryk is veilig.
- Hy het baie van die belangrikste en kragtigste mense uit Mali saam met hom op sy reis gebring en sy leer in beheer van die ryk gelaat terwyl hy weg was.
- Al was Mansa Musa so lank ver van die huis af, het niemand probeer om die Mali-ryk oor te neem nie.
- Dit was deels omdat Mansa Musa goed voorberei het. Sy koninkryk was stabiel en veilig, danksy sy sterk leierskap.
- Die mense van Mali was ongelooflik trots op hul koning.
- Hulle het Mansa Musa se toewyding aan Islam bewonder, sowel as sy moed om so 'n lang en moeilike reis te maak.
- Hulle het ook waardeer hoe vrygewig hy vir mense langs die pad was, en dit het hulle selfs meer lojaal aan hom gemaak.
- Mansa Musa se pelgrimstog was 'n legendariese gebeurtenis wat die wêreld gewys het presies hoe magtig en invloedryk Mali onder sy leierskap geword het.

Die Impak van Mansa Musa se Pelgrimstog na Mekka

- Mansa Musa, wat in 1337 oorlede is, word onthou as een van die grootste heersers van Mali.
- Hy het gebou op die sterk fondamente wat deur die koninkryk se eerste leier, Sundiata Keita, gestel is en dit selfs kragtiger gemaak.
- Een van die belangrikste gebeurtenisse wat Mali help versterk het, was egter sy pelgrimstog na Mekka.
- Sy reis het baie verreikende uitwerking op Mali en die wêreld gehad:

Europese Belangstelling in Mali

- Mansa Musa se enorme rykdom het wyd bekend geword. Terwyl hy gereis het, het stories oor die goud wat hy weggegee het na Europa versprei.
- Dit het daartoe gelei dat Europese kaartmakers Mali op hul kaarte begin insluit het.
- Vir die eerste keer het mense in Europa die mag en rykdom van die Mali-ryk besef.

Verhoogde Handel met Noord-Afrika

- Mansa Musa se pelgrimstog het aandag gebring aan Mali van handelaars in Noord-Afrika.
- Dit het 'n toename in handel tussen Noord-Afrika en Wes-Afrika veroorsaak.
- Die goedere wat uitgeruil is, het goud, sout en ander waardevolle produkte ingesluit, wat gehelp het om Mali se ekonomie nog sterker te laat groei.

Argitektoniese Vooruitgang

- Tydens sy reis het Mansa Musa 'n talentvolle Moslem-argitek, Abu Ishaq Es-Saheli, na Mali gebring.
- Es-Saheli het nuwe tegnieke gebruik om pragtige paleise en moskees te ontwerp.
- Hy het gebrande bakstene vir konstruksie bekendgestel, 'n nuwe boumetode wat duursaam was, en hy het die styl van Noord-Afrikaanse dakke na Mali se argitektuur gebring.
- Dit het gehelp om die voorkoms van Mali se stede te verander en het die invloed van Islam op die ryk getoon.

Diplomatiese Betrekkinge

- Namate die woord van Mansa Musa se rykdom en wysheid versprei het, het ambassadeurs van Arabië, Egipte en Marokko Mali besoek.
- Hierdie besoeke het nuwe idees gebring en Mali gehelp om sterker diplomatieke verhoudings met ander magtige streke te bou.

Groei van Stede en Onderwys

- Die impak van Mansa Musa se bewind het ook Mali se stede gehelp om te groei.
- Timboektoe het 'n bekende sentrum vir onderwys geword, wat geleerdes van regoor die Moslemwêreld gelok het.
- Mali het bekend geword vir sy opgevoede en gerespekteerde bevolking, en baie mense het daarna gekyk as 'n model van rykdom, kultuur en geleerdheid.

Die Groot Moskee van Djenné

- Die Groot Moskee van Djenné, geleë in Mali, is die grootste modderbaksteengebou ter wêreld.
- Dit is 'n ikoniese simbool van die stad en die Koninkryk van Mali. Die geskiedenis van die moskee dateer terug na ongeveer die 13de eeu.
- Daar word geglo dat 'n sultan genaamd Kunburu tot Islam bekeer en besluit het om sy paleis te vervang met 'n moskee op dieselfde plek.
- Dit was die begin van die Groot Moskee se lang geskiedenis.
- Deur die jare is die moskee verskeie kere vernietig en herbou.
- Die belangrikste heropbou het in 1906 plaasgevind toe die Franse owerhede in Mali besluit het om dit te herbou.
- Die projek is in 1907 voltooi, en die moskee staan vandag nog as 'n indrukwekkende voorbeeld van Malinese argitektuur.
- In 1998 is die Groot Moskee deur UNESCO erken en as 'n Wêrelderfenisgebied verklaar vanweë die kulturele en historiese betekenis daarvan.
- Vandag bly dit 'n kragtige simbool van die Koninkryk van Mali en word bewonder vir sy unieke konstruksie, sowel as sy rol in die verspreiding van Islam in Wes-Afrika.

Die Stad Timboektoe

Leo Africanus se Stories as Ooggetuie

- Wanneer ons wil leer oor mense, gebeure en plekke uit die verlede, gebruik ons bronne van inligting.
- Een soort bron is 'n ooggetuieverslag, waar iemand wat die gebeure sien gebeur het, hul ervaring deel.
- Leo Africanus was 'n ooggetuie van baie gebeure in Wes- en Noord-Afrika gedurende die vroeë 1500's omdat hy baie in daardie gebiede gereis het.

Leo Africanus se Reise en Besoeke aan Timboektoe

- Leo Africanus is in 1485 in Granada, 'n Moorse stad, gebore.
- Sy regte naam was Al Hassan ibn Muhammed al Wessani Ez-Zayyatti. In 1492 het koning Ferdinand en koningin Isabella van Spanje hom en sy gesin gedwing om Spanje saam met duisende ander Moslems te verlaat.
- Hulle het na Marokko verhuis, waar Leo in die stad Fes gestudeer het.
- Toe Leo in sy middel-20's was, was hy tydens een van sy reise deur Christelike seerowers gevange geneem en as 'n slaaf geneem.
- Hy is toe aan Pous Leo X voorgestel, wat opgemerk het dat Leo baie opgevoed is.
- Die Pous het Leo bevry en hom gedoop met die naam 'Johannis Leo de Medici.'
- Sy Italiaanse vriende het hom 'Leo Africanus' begin noem. In sy 30's het die Pous hom gevra om oor sy reise in Afrika te skryf.
- Leo se boek, Description of Africa, is in 1550 in Italiaans gepubliseer en later in Engels vertaal.
- Dit het baie belangrik geword om die Koninkryk van Mali en die stad Timboektoe te verstaan.
- Leo Africanus is vermoedelik in 1554 in Tunis dood, waar hy na sy Moslem-geloof teruggekeer het.

Leo Africanus se Reise

- Toe hy jonk was, het Leo Africanus langs karavaanroetes in die Sahara-woestyn gereis.
- Hy het ook op diplomatieke missies gegaan vir die Sultan van Fez, Mohammed II.
- Teen die tyd dat hy in sy middel-20's was, het Leo baie plekke besoek, insluitend Konstantinopel, Arabië, Afrika suid van die Sahara en Egipte.
- Hy het ook deur die Maghreb-streek gereis.

Leo Africanus se Reis Langs Karavaanroetes

"Ek het 'n paar jaar gelede die woestyn oorgesteek, met 'n karavaan en ander reisigers. Die prins van die Zanaga-stam het ons kom ontmoet, saam met 500 man op kameelrug. Nadat ons ons deurgangsregte betaal het, het hy die hele karavaan genooi om by hom aan te sluit in sy kamp en vir 2 of 3 dae by hom te bly...

Sodra ons sy kamp bereik het, het hierdie magtige man bevel gegee dat verskeie kamele doodgemaak moet word, asook skape en volstruise wat ons langs die pad gevang het. Die handelaar het die prins gevra om geen kamele dood te maak nie, want hulle was nie gewoond daaraan om enige ander vleis as lam te eet nie. Maar hy het vir hulle gesê dit is teen sy gebruike om net klein diere vir 'n feesmaal dood te

maak, meestal wanneer jy buitelanders onthaal. Ons het geëet wat bedien is, waarvan die meeste vleis was, gekook en gebraai.

Die vleis is op wonderlike borde bedien, en gegee met baie speserye uit die Soedan. Die brood was van die beste meel gemaak. Aan die einde van die maaltyd het ons eindelose hoeveelhede dadels en groot vase melk gekry.

Tydens die maaltyd het nie een van die stamlede aan die brood geraak nie en net vleis en melk geëet. Die Prins het ons verbaasde kyke gegee en vir ons gesê dat sy mense nie gewoond is om graan te eet nie en net produkte van hul land eet. Hy het net graanprodukte gekoop vir die buitelanders wat hy kort-kort onthaal het.

Ons het vir twee dae by hom gebly en hy was 'n baie behoorlike gasheer. Op die derde dag het hy ons toestemming gegee om te vertrek..."

Bron: Aangepas en vertaal: Description of Africa by Leo Africanus, 1550

Leo Africanus se Besoek aan Timboektoe

"Toe die sultan van Fes my oom as ambassadeur na die koning van Timboektoe gestuur het, het ek saamgegaan. Ons het die streek van die Draa bereik, toe die plaaslike heerser van my oom se teenwoordigheid in sy streek hoor. My oom was 'n bekende spreker en digter, en die heerser het vir ons 'n boodskapper gestuur om ons te smee om hom te kom besoek, 'n paar honderd myl van ons roete af. My oom het geweier... So ek het gegaan, gewapen met 'n paar delikate geskenke - spiese, sye, 'n pragtig gebind boek oor Heiliges van Afrika en 'n gedig geskryf deur my oom vir hierdie heerser. Ek was vergesel deur twee ruiters, en ons het vir 4 dae gery waartydens ek my eie gedig vir hierdie edele man geskryf het...

Ek het vir die heerser die geskenke gegee, wat blykbaar hom baie behaag het. Hy het beveel dat aandete bedien moet word, en my beveel om langs sy sy te sit. Aan die einde van die ete het ek opgestaan en gesê: "Sire...As my oom se broerskind en student het ek min om te bied behalwe hierdie woorde." En ek het my gedig begin lees, terwyl die edelman na my, 'n 16-jarige, geluister het en dopgehou het!"

Bron: Aangepas en vertaal: Description of Africa by Leo Africanus, 1550

Beskrywings van Timboektoe in Beskrywing van Afrika

- Die stad Timboektoe is in 1100 nC deur Toeareg-nomades gestig.
- Dit is vernoem na 'n vrou genaamd Tin Abutut, maar met verloop van tyd het die naam na Timboektoe verander.
- Toe Leo Africanus Timboektoe besoek het, was hy verstom oor wat hy gesien het.
- Hy het later sy waarnemings in sy boek Description of Africa neergeskryf.

Argitektuur en Mense

Die Stad

"Die huise van Timboektoe is hutte gemaak van kleibedekte wattels met grasdakke. In die middel van die stad is 'n tempel gebou van klip en mortel, gebou deur 'n argitek genaamd Granata, en daarbenewens is daar 'n groot paleis, gebou deur dieselfde argitek, waar die koning woon."

Mense

"Die vroue van die stad handhaaf die gebruik om hul gesigte te bedek, behalwe vir die slawe wat al die kos verkoop. Die inwoners is baie ryk, veral die vreemdelinge wat hulle in die land gevestig het; soveel so dat die huidige koning twee van sy dogters in die huwelik gegee het aan twee broers, albei sakemanne, weens hul rykdom..."

Die mense van Timboektoe is van 'n vredsamese aard. Hulle het die gewoonte om byna aanhoudend deur die stad te loop tydens die geleentheid (behalwe vir dié wat goud verkoop), tussen 22:00 en 01:00, musiekinstrumente speel en dans.

Die burgers het baie slawe tot hul diens, beide mans en vroue."

Bron: Aangepas en vertaal: Description of Africa by Leo Africanus, 1550

Die Koning en Sy Heerskappy

"Die koning as 'n ryk skat van munte en goue blokke. Een van hierdie blokke weeg 970 pond. Wanneer iemand met die koning wil praat, moet hy voor hom kniel en neerbuig; maar dit word slegs vereis van diegene wat nog nooit tevore met die koning gepraat het nie, of van ambassadeurs..."

Wanneer die koning saam met die mense van sy hof van die een stad na die ander gaan, ry hy op 'n kameel en die perde word met die hand gelei deur dienaars."

Bron: Aangepas en vertaal: Description of Africa by Leo Africanus, 1550

Oorlog

"As gevegte nodig word, klim die bediendes op die kamele en al die soldate klim te perd. Die koning het ongeveer 3000 ruiters en 'n oneindigheid van voetsoldate gewapen met boë gemaak van wilde vinkel wat hulle gebruik om vergiftigde pyle te skiet.

Hierdie koning voer slegs oorlog teen naburige vyande en teen diegene wat hom nie belasting wil betaal nie. Toe hy 'n oorwinning behaal het, het hy almal - selfs die kinders - in die mark in Timboektoe verkoop."

Bron: Aangepas en vertaal Description of Africa by Leo Africanus, 1550

Ekonomie

"Graan en diere is volop, sodat die verbruik van melk en botter aansienlik is. Maar sout is 'n baie tekort omdat dit vanaf Tegaza, sowat 500 myl van Timboektoe, hierheen vervoer word. Ek was toevallig in hierdie stad in 'n tyd toe 'n vrag sout vir tagtig dukate verkoop het. In plaas van gemunte geld word suiwer goudklontjies gebruik; en vir klein aankope, cowrie-skulpe wat uit Persië gedra is, en waarvan 400 gelyk is aan 'n dukaat... Die winkels van die ambagsmanne, die handelaars en veral wewers van katoenlap is baie talryk. Weefsels word ook van Europa na Timboektoe ingevoer, gedra deur Berber-handelaars."

Bron: Aangepas en Vertaal Description of Africa by Leo Africanus, 1550

Onderwys

"Daar is in Timboektoe talle regters, leraars en priesters, almal behoorlik deur die koning aangestel. Hy het 'n groot eer om te leer. Baie geskrewe boeke wat van Barbary ingevoer is, word ook verkoop. Daar word meer wins gemaak uit hierdie handel as uit alle ander handelware."

Bron: Aangepas en vertaal: Description of Africa by Leo Africanus, 1550

Timboektoe as 'n Handelsentrum

- Waarom was Timboektoe so 'n belangrike handelsentrum langs die karavaanroete oor die Sahara?
- Een van die hoofredes is dat dit op 'n baie strategiese plek geleë was.
- Dit het gesit waar die Nigerrivier noord in die suidelike rand van die Sahara-woestyn vloei.
- As gevolg hiervan het Timboektoe 'n natuurlike kruispad geword vir drie groot antieke handelsroetes wat Wes-Afrika met plekke soos Tripoli, Alexandrië en Kaïro in die noordooste verbind het.
- Dit was 'n ontmoetingsplek vir verskillende groepe mense, soos die Songhai, Wangara, Fulani, Toeareg en Arabiere.
- Mense van al hierdie groepe het uit verskillende rigtings gereis en goedere gebring om handel te dryf.
- Dit het Timboektoe vanaf die 11de eeu 'n besige en belangrike stad vir handel gemaak.

Goedere Verhandel te Timboektoe

- Timboektoe het baie goedere van regoor die Sahara ontvang, van plekke na die noorde, insluitend die Mediterreense streek.
- Van die mees algemene goedere wat uit die noorde verhandel is, was items soos tekstiele uit Europa, suiker uit suidelike Marokko, leergebonde boeke van Fez, en koper- en koperhouers wat in Marrakech gemaak is.
- Een van die belangrikste goedere was sout, wat van Teghaza gekom het, 800 km na die noorde.
- Duisende kamele het groot plate sout gedra wat elkeen ongeveer 30 kg weeg.
- Ander goedere wat na Timboektoe gekom het, was dadels en perde.
- Hierdie items is verruil vir die ryk skatte uit die Bilad al Soedan, insluitend goud, slawe, peper en ander speserye.

Timboektoe: 'n Groot Sentrum van Leer

- Nie lank nadat Timboektoe gestig is nie, het die koning van Sosso die Ghana-ryk aangeval.
- Baie geleerdes het die stad Walata verlaat en na Timboektoe verhuis.
- Gevolglik het Timboektoe teen die 12de eeu reeds 'n reputasie verwerf as 'n belangrike sentrum vir Islamitiese leer.
- Timboektoe se groeiende ekonomie het die aandag getrek van Mansa Musa, die heerser van Mali, wat beheer oor die stad oorgeneem het in 1325. Hy het die Groot

Moskee gebou en 'n argitek van Granada, Abu Ishaq Es-Saheli, gehuur om die Sankore-moskee te ontwerp.

- Om hierdie moskee is die bekende Sankore Universiteit gevestig.
- Mansa Musa het ook Arabiese geleerdes na Timboektoe genooi, maar hy was verbaas om te vind dat die swart geleerdes van die stad meer kundig was as dié wat hy gebring het.
- Oor die volgende paar eeue het verskillende heersers Timboektoe oorgeneem.
- In 1339 het die Mossi-koning die stad binnegeval.
- In 1464 het Sonni Ali Ber Timboektoe ingeneem, en na sy dood in 1492 het sy seun, Sonni Baro, koning geword.
- In 1493 het Askia Mohammed egter Sonni Baro omvergewerp en die Askia-dinastie begin.
- Timboektoe het onder hierdie dinastie gefloreer, veral tussen 1493 en 1528.
- Dit het 'n sentrum van handel en leer geword, met ongeveer 180 Koranskole en drie groot universiteite: die Universiteit van Sankore, Jingaray Ber Universiteit en Sidi Yahya Universiteit.
- Studente by hierdie skole het die Koran en Islamitiese tradisies bestudeer.
- Ander vakke het wetenskap, wiskunde, chemie, fisika, sterrekunde, medisyne, geskiedenis en geografie ingesluit.
- Aan die Universiteit van Sankore het ongeveer 25 000 studente vakke soos letterkunde, regte (insluitend staatsreg), medisyne en teologie bestudeer.
- Timboektoe was nie net 'n plek waar boeke geskryf is nie, maar ook waar dit gekopieer en verhandel is.
- Baie private biblioteke en universiteite het belangrike vakkundige werke gehad.
- Vandag bestaan daar nog ongeveer 700 000 manuskripte van die 12de tot 16de eeue, wat bewys dat swart Afrikaanse geleerdes hoogs opgevoed was lank voor Europese kolonisasie.
- Nog 'n belangrike deel van Timboektoe se nalatenskap was die vreedsame konflikplossingsmetodes wat deur Islamitiese geleerdes ontwikkel is.
- Hulle het geglo om probleme vreedsaam op te los en het diegene verwelkom wat hulp nodig het om geskille te besleg.

Die Timboektoe-Manuskripte-Projek

- Die Timboektoe-manuskripte, sommige wat so ver terug as die 12de eeu dateer, is geskrewe rekords van beide Afrika- en Arabiese geleerdes.
- Hierdie tekste bewys dat Afrika 'n diep geskiedenis van geskrewe kennis het, insluitend werke oor verskeie onderwerpe.
- Namate Timboektoe mettertyd afgeneem het, het sy mense die manuskripte in moskees of ondergronds versteek om hulle te beskerm.
- Vandag word die meeste van die 700 000 manuskripte by die Institute of Higher Islamic Studies and Research (IHERIAB) gehou, wat vernoem is na die bekende 15de-eeuse Timboektoe-geleerde Ahmed Baba.

- Ongelukkig loop die manuskripte die risiko van skade deur insekte en Mali se reënseisoen.
- As gevolg hiervan is verskeie projekte begin om hierdie waardevolle dokumente te herstel en veilig te stoor.

Wat was die Timboektoe-Manuskripte-Projek?

- Die Timboektoe-manuskripteprojek is van 2000 tot 2007 deur die Universiteit van Oslo bestuur.
- Die hoofdoel daarvan was om die manuskripte wat in Timboektoe en die omliggende gebiede gevind is, te beskerm en te bewaar.
- Om dit te doen, het die projek gehelp om IHERIAB se fasiliteite te verbeter en personeel opgelei in bewaringstegnieke.
- Een belangrike deel van hierdie opleiding was om die antieke boekbindwerk te laat herleef.
- Dit het bibliotekarisse in staat gestel om die manuskripte fisies te herstel sodat dit veilig gestoor en gedigitaliseer kon word vir die toekoms.

Suid-Afrika se Rol in die Timboektoe-Manuskripte-Projek

- Suid-Afrika het 'n belangrike rol gespeel in die bewaring van die Timboektoe-manuskripte deur projekte soos die Suid-Afrika-Mali Timboektoe-projek en die Tombouctou-manuskripte-projek, wat deur die Universiteit van Kaapstad (UK) in vennootskap met die Suid-Afrikaanse regering gelei is.
- Een van die groot prestasies van hierdie projek was die bou van 'n nuwe biblioteek- en argiefgebou by IHERIAB in Timboektoe.
- Hierdie gebou, wat amptelik in 2009 deur die Suid-Afrikaanse regering oorhandig is, het 'n veilige ruimte gebied om die manuskripte te beskerm.
- Die idee vir die UK Tombouctou-manuskripteprojek het in 2002 begin.
- Die projek het daarop gefokus om die manuskripte te organiseer, sommige daarvan te bestudeer en te vertaal, mense in bewaringstegnieke op te lei en Mali se geskiedenis na te vors.

Waarom is Timboektoe 'n UNESCO-Wêrelderfenisgebied?

'n UNESCO-wêrelderfenisgebied is 'n plek wat erken word as 'n spesiale kulturele of historiese belang. In 1990 het UNESCO Timboektoe om verskeie redes tot 'n wêrelderfenisgebied verklaar:

- **Timboektoe het verskillende kulture verbind** – Dit was 'n belangrike ontmoetingspunt wat Afrika suid van die Sahara met die Middellandse See en die Midde-Ooste verbind het. Om Timboektoe te bestudeer, help ons om die geskiedenis van hierdie tyd te verstaan.
- **Timboektoe was 'n sentrum van handel en leer** – Van die 12de tot die 16de eeu was dit 'n belangrike middelpunt van kennis en handel. Die behoud van Timboektoe help ons om meer oor Afrika se ryk erfenis te leer.

➤ **Timboektoe se manuskripte toon Afrika se geskrewe geskiedenis –**
Terwyl baie Afrika-samelewings kennis deur mondelinge tradisie oorgedra het, bewys Timboektoe se manuskripte dat geskrewe dokumentasie vir eeue in Afrika bestaan het. Hierdie tekste dek onderwerpe soos reg, godsdiens, filosofie en geskiedenis, wat dit ongelooflik waardevol maak.

Nog 'n rede waarom UNESCO Timboektoe hierdie status gegee het, was om dit te help beskerm teen verwoestyning (die verspreiding van woestyntoestande) en sandindringing (sand wat stadig die stad begrawe). Deur Timboektoe as 'n Wêrelderfenisgebied te erken, kon UNESCO befondsing verskaf om hierdie historiese stad te help beskerm en bewaar.